

DOI: 10.15276/ETR.02.2020.4

DOI: 10.5281/zenodo.3976856

UDC: 330:368.013 (477)

JEL: R11, G22, F18

РЕГІОНАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СЕКТОРУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ

REGIONAL TRENDS OF DEVELOPMENT OF INSURANCE SERVICES SECTOR

Olha Y. Zhabynets, PhD (Econ.), Associate Professor
 State Institution "Institute of Regional Research
 named after M. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine", Lviv, Ukraine
 ORCID: 0000-0002-6735-4036
 Email: olza@ukr.net

Received 06.01.2020

Жабинець О.Й. Регіональні тенденції розвитку сектору страхових послуг. Оглядова стаття.

У статті досліджуються регіональні тенденції розвитку сектору страхових послуг в сучасних умовах розвитку національної економіки. Проведено аналіз частки послуг страхування та недержавного пенсійного забезпечення в загальному обсязі наданих фінансових послуг в розрізі регіонів України протягом 2013-2018 рр., здійснено порівняння середньої частки даних послуг та їх середнього обсягу у розрахунку на 1 особу за регіонами України, на основі чого встановлено лідери та аутсайди серед регіонів за даними показниками. Проаналізовано тенденції у наданні послуг зі страхування та недержавного пенсійного забезпечення, їх частку у ВВП України та ВРП регіонів, а також основні показники зовнішньої торгівлі страховими послугами. Встановлено, що частка сектору страхових послуг складає приблизно третину в загальній величині наданих фінансових послуг в Україні, а частка даних послуг у ВВП є незначною та щорічно знижується. Виявлено також скорочення обсягів міжнародної торгівлі страховими послугами і слабе залучення регіонів до експортно-імпорتنної діяльності у сфері страхування.

Ключові слова: сектор страхових послуг, регіональні тенденції, регіони України, зовнішня торгівля страховими послугами, експортно-імпорتنні операції, валовий внутрішній продукт, валовий регіональний продукт

Zhabynets O.Y. Regional trends of development of insurance services sector. Review article.

The article examines the regional tendencies of development of the insurance services sector in the current conditions of development of the national economy. It was analyzed the share of insurance and non-state pension provision in the total volume of financial services provided by regions of Ukraine during 2013-2018. The average share of these services and their average volume per capita per regions of Ukraine was compared. As a result, leaders and outsiders were identified among the regions by these indicators. There were analyzed trends in insurance and non-state pension provision, their share in the GDP of Ukraine and the GRP of the regions, as well as the main indicators of foreign trade in insurance services. It is found that the share of the insurance services sector is approximately one third of the total amount of financial services provided in Ukraine, and the share of these services in GDP is insignificant and decreases annually. Reductions in the volume of international trade in insurance services and weak involvement of regions in export-import activities in the insurance sector were also revealed.

Keywords: insurance services sector, regional trends, regions of Ukraine, foreign trade in insurance services, export-import operations, gross domestic product, gross regional product

Серед різноманітності видів комерційних послуг, які активно розвиваються сьогодні в Україні, важливе місце займають страхові послуги, потенціал яких до сьогоднішнього дня не використовується в повній мірі. Зазначена проблема особливо гостро актуалізується сьогодні – в умовах соціально-економічної нестабільності та зростаючих ризиків функціонування національної економіки та економіки окремих регіонів України. З огляду на це дослідження стану та тенденцій в секторі страхових послуг, в т. ч. в контексті оцінки експортного потенціалу даного виду послуг та їх конкурентоспроможності на світовому фінансовому ринку, набуває сьогодні особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Сучасний стан та тенденції розвитку ринку страхових послуг, в т. ч. світового, є сьогодні предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців, зокрема Буніна С.В. [1], Войнової Є.І. [2], Фесенко Н.В., Шірінян Л.В. [3] та багатьох інших. Водночас особливості розвитку сектору страхових послуг як виду комерційних послуг та експортно-імпорتنні тенденції у даному секторі, в т. ч. в розрізі регіонів України, залишаються малодослідженими, що обумовлює актуальність даної публікації.

Метою статті є дослідження регіональних тенденцій розвитку сектору страхових послуг в сучасних умовах розвитку національної економіки.

Основні результати дослідження

Ринок страхових послуг є одним з найважливіших сегментів ринку фінансових послуг. В державах із розвинутою ринковою економікою та високою культурою страхування ринок страхових послуг виконує властиві йому функції захисту та концентрації інвестиційного капіталу, а відтак здійснює суттєвий вплив на соціально-економічний розвиток та безпеку держави.

Аналізуючи питому вагу послуг страхування, перестраховування (далі – страхування) та недержавного пенсійного забезпечення (далі –

НПЗ) в загальному обсязі наданих фінансових послуг в Україні та її регіонах (табл. 1), спостерігаємо наступне:

Таблиця 1. Частка страхування та НПЗ в загальному обсязі наданих фінансових послуг за регіонами України, %

Регіон	Роки						Середня частка за 2013-2018 рр.	Зміна частки за період 2013-2018 рр., в. п.
	2013	2014	2015	2016	2017	2018		
Україна	22,12	26,53	22,97	33,88	37,74	29,43	28,78	7,31
Дніпропетровська область	4,89	12,84	5,43	36,20	24,30	19,63	17,22	14,74
Донецька область	9,30	12,60	42,30	49,22	95,63	р/н	41,81	р/н
Запорізька область	20,73	13,44	29,32	38,67	р/н	49,09	30,25	28,36
Львівська область	35,44	26,56	9,35	13,97	р/н	5,66	18,20	-29,78
Одеська область	76,82	62,55	37,10	25,44	13,72	16,34	38,66	-60,48
Полтавська область	83,85	91,70	86,46	53,47	37,74	р/н	70,64	р/н
Харківська область	3,02	14,50	2,24	2,37	р/н	3,60	5,14	0,58
м. Київ	35,76	30,74	28,08	36,66	42,52	30,56	34,06	-5,2

Примітки: р/н – розрахунок неможливий у зв'язку з відсутністю інформації внаслідок її конфіденційності відповідно до Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації. Роки, за якими частка не розраховувалась, у розрахунку середньої частки не враховувались.

Джерело: складено автором за матеріалами [4]

- середня частка страхових послуг в загальному обсязі наданих фінансових послуг в Україні протягом 2013-2018 рр. складала 28,78% (із максимальним значенням 37,74% у 2017 р.), тобто майже третину від усіх наданих фінансових послуг;
- в розрізі регіонів України лідером за показником середньої частки наданих страхових послуг протягом аналізованого періоду (70,64%) є Полтавська область, хоча протягом 2015-2017 рр. спостерігаємо суттєве зниження в даному регіоні України питомих ваг послуг зі страхування, а у 2018 р. взагалі інформація для розрахунку уже була закрыта з метою забезпечення виконання вимог Закону

- Україні «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації;
- суттєве зростання частки наданих послуг зі страхування в загальній величині наданих фінансових послуг в регіоні протягом 2013-2017 рр. демонструє Донецька область з максимальним значенням у 2017 р. більше 95%;
- найбільше (майже на третину) зростання частки наданих послуг зі страхування в загальній величині фінансових послуг спостерігаємо у Запорізькій області; значне зниження частки (більш ніж на 60 в. п.) – в Одеській області.

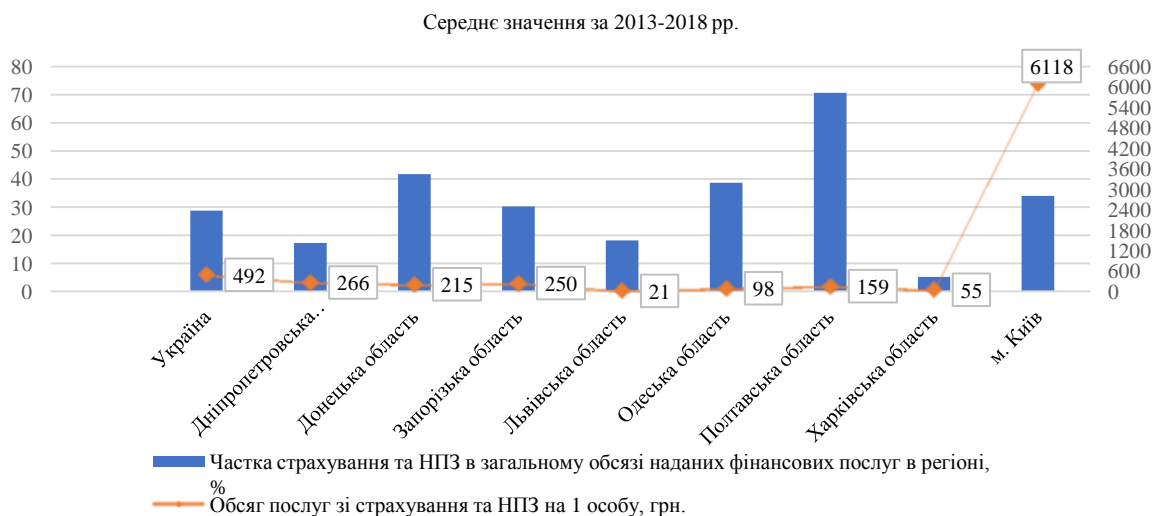

Рисунок 1. Порівняння середньої частки послуг зі страхування в загальному обсязі наданих фінансових послуг та обсягу страхових послуг на 1 особу за регіонами України

Джерело: складено автором за матеріалами [4]

Порівнюючи середню частку послуг зі страхування та НПЗ із середнім значенням обсягу даних послуг у розрахунку на 1 особу в розрізі регіонів України (рис. 1) бачимо, що за першим показником лідерами є Полтавська та Донецька обл., а також м. Київ; за обсягами послуг на 1 особу беззаперечним лідером є м. Київ із середнім показником 6 118 грн. на одну особу, що більш ніж в 12 разів перевищує середньо українське значення. Зазначимо, що в усіх аналізованих регіонах, за винятком м. Києва, обсяг послуг на 1 особу значно відстає від середнього значення

даного показника по Україні загалом.

Лідером серед регіонів України за обсягами наданих страхових послуг на 1 особу є Дніпропетровська область із середнім показником за аналізований період 266 грн., аутсайдером – Львівська обл. із показником 21 грн., що майже в 25 разів менше, ніж середнє значення по Україні в цілому.

Тенденції у наданні послуг зі страхування та НПЗ за період 2013-2018 рр. в Україні та її регіонах демонструє табл. 2.

Таблиця 2. Тенденції у наданні послуг зі страхування та НПЗ за період 2013-2018 рр. в Україні та її регіонах

Регіон	Приріст (зниження), %					
	2014/2013	2015/2014	2016/2015	2017/2016	2018/2017	2018/2013
Україна	-23,80	9,62	21,61	17,58	18,07	41,03
Дніпропетровська область	-12,31	0,09	102,61	-33,77	-42,28	-32,03
Донецька область	-75,08	-56,30	14,37	290,53	р/н	р/н
Запорізька область	6,21	176,13	30,23	р/н	р/н	686,55
Львівська область	-17,08	-49,50	18,35	р/н	р/н	-48,92
Одеська область	-61,28	-15,46	21,18	18,28	14,93	-46,07
Полтавська область	26,34	-50,61	-63,22	4,94	р/н	р/н
Харківська область	334,05	-83,25	22,60	р/н	р/н	54,24
м. Київ	-16,62	16,68	18,78	16,55	23,16	65,90

Примітка: р/н – розрахунок неможливий у зв'язку з відсутністю інформації внаслідок її конфіденційності відповідно до Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації.

Джерело: складено автором за матеріалами [4]

В Україні в цілому, починаючи із 2015 року, спостерігаємо поступове, але стабільне зростання обсягів надання послуг зі страхування та НПЗ (див. табл. 2) загалом сумарний приріст у 2018 р. в порівнянні із 2013 р. склав більше 40%. В розрізі регіонів України тенденції відрізняються та є наступними: зниження обсягів наданих послуг у 2018 р. в порівнянні із 2013 р. в трьох із аналізованих областей (Дніпропетровській, Львівській та Одеській областях) та на противагу їм – зростання в Запорізькій, Харківській областях та м. Києві, причому за інтенсивністю змін та суттєвим нарощенням надання послуг зі страхування та НПЗ беззаперечним лідером є Запорізька обл. із приростом майже 700% за 5 років.

Сучасні процеси глобалізації та інтернаціоналізації страхового бізнесу сприяють активізації міжнародної торгівлі страховими послугами, що забезпечує не тільки залучення вітчизняних страхових компаній та страхових посередників до міжнародних операцій купівлі-продажу та їх включення у міжнародні фінансові потоки, але й наповнення державного бюджету валютними надходженнями від експорту страхових послуг.

Варто зазначити, що зовнішня торгівля страховими послугами в Україні протягом 2013-2018 рр. характеризувалась від'ємним сальдо

зовнішньоторговельного балансу, незначною часткою обсягів експортно-імпоротної діяльності у ВВП та її зниженням у 2016-2018 рр. (рис. 2), а також нестійким характером тенденцій розвитку (рис. 3).

За нашими розрахунками середня частка експорту послуг зі страхування у загальній величині експорту послуг з України протягом 2013-2018 рр. складала менше 0,5%, середня частка імпорту страхових послуг – 1,78%. Аналізуючи тенденції в експорті та імпорті послуг зі страхування зазначимо, що протягом аналізованого періоду (крім 2014р. та 2016 р.) вони характеризувались антагонічністю (приріст в експорті=зниження в імпорті, і навпаки). Серед позитивних змін в тенденціях експортної діяльності у 2018 р. відзначимо приріст в експорті послуг на відміну від суттєвого зниження обсягів імпорту послуг (майже на 40%), а найбільше зниження в обсягах експортно-імпортних операцій у міжнародній торгівлі страховими послугами в Україні було у 2014 р. (приблизно на одному рівні як в експорті, так і в імпорті – майже 50%) внаслідок політико-економічної нестабільності в державі у цей період. Водночас при порівнянні обсягів експортно-імпоротної діяльності у 2018 р. із 2013 р. маємо суттєвий спад як в експорті страхових послуг (на 48,5%), так і в імпорті послуг зі страхування (на 53,2%).

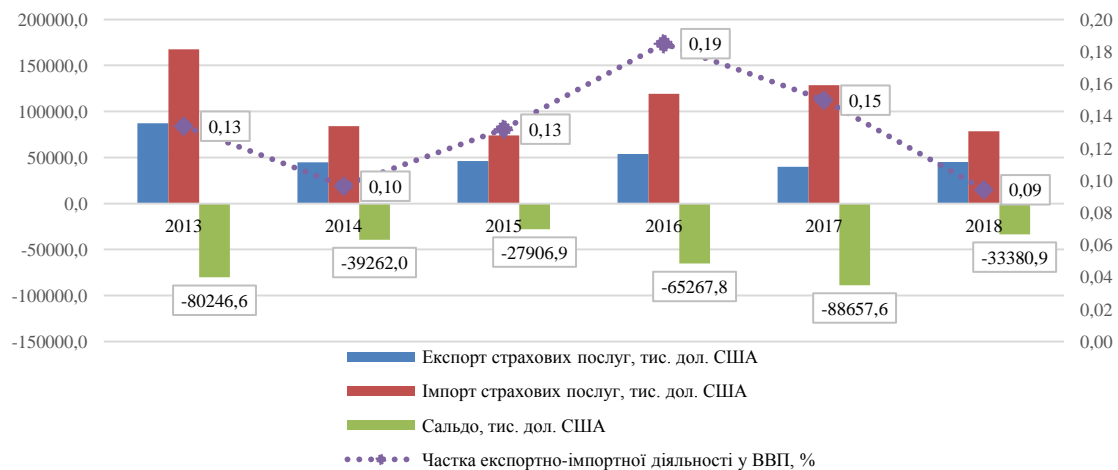

Рисунок 2. Основні показники зовнішньої торгівлі страховими послугами в Україні протягом 2013-2018 рр.

Джерело: складено автором за матеріалами [4]

Щодо світових тенденцій та особливостей, то у більшості держав світу міжнародна торгівля страховими послугами характеризується [2, с.25-27]:

- 1) значним переважанням імпорту страхових послуг над експортом (окрім Ірландії, Бахрейну, Великобританії та Швеції);
- 2) незначною часткою експортно-імпорتنних операцій, як правило, менше 10% загальної торгівлі послугами та часткою у ВВП – менше 1% (в середньому 0,23% ВВП);

- 3) часткою імпорту страхових послуг у загальному імпорті послуг на рівні 1-5%, а експорту 0-5%.

З огляду на вищевикладене, можемо стверджувати про відповідність тенденцій та особливостей міжнародної торгівлі страховими послугами в Україні світовій специфіці. Однак за часткою експортно-імпорتنної діяльності у ВВП Україна дещо відстає від середньосвітового показника із середньою часткою зовнішньої торгівлі страховими послугами у ВВП протягом 2013-2018 рр. на рівні 0,13%.

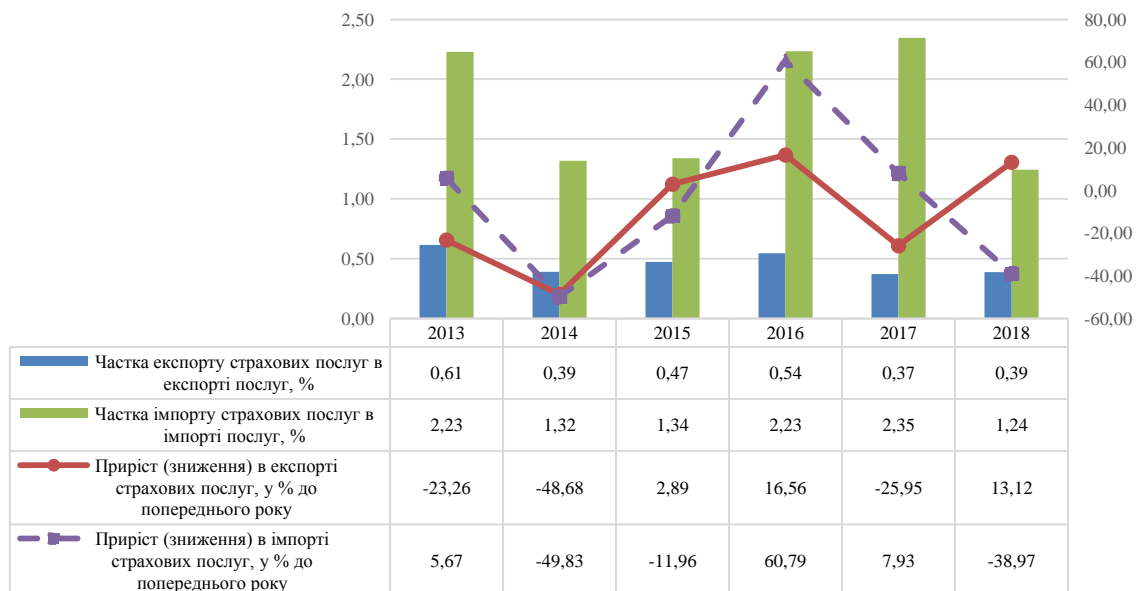

Рисунок 3. Тенденції у зовнішній торгівлі страховими послугами в Україні протягом 2013-2018 рр.

Джерело: складено автором за матеріалами [4]

Аналіз експортної діяльності у сфері страхування в розрізі регіонів України свідчить,

що вся вона концентрується виключно в м. Києві (рис. 4).

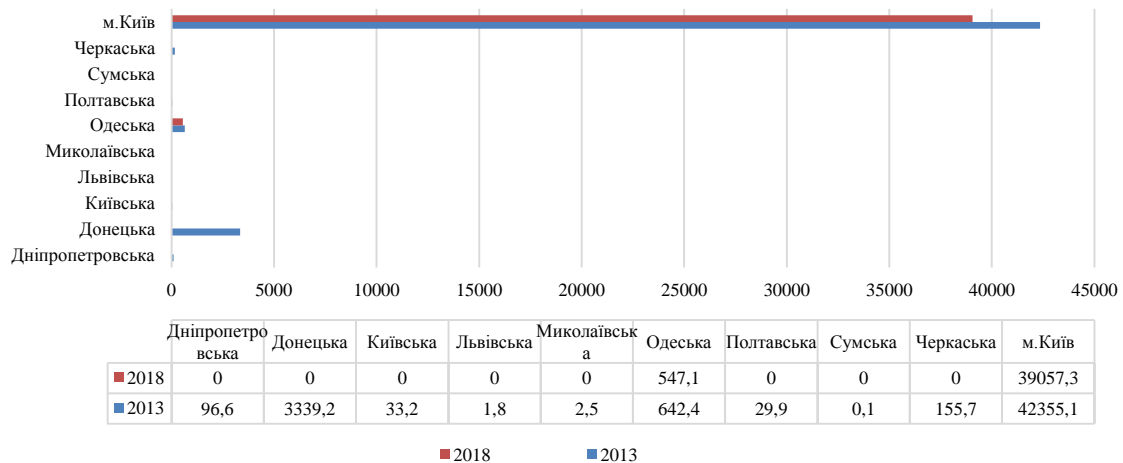

Рисунок 4. Концентрація експортної діяльності у сфері страхування в розрізі регіонів України у 2013 та 2018 рр., тис. дол. США
Джерело: складено автором за матеріалами [4]

І якщо у 2013 р. до експортної діяльності у сфері страхових послуг (в тих чи інших обсягах) було залучено хоча б 10 регіонів України, то у 2018 р. лише Одеська обл. та м. Київ. На відміну від експорту операції імпорту страхових послуг у 2013 р. здійснювались практично в усіх регіонах України, за винятком Закарпатської, Кіровоградської, Тернопільської та Чернівецької областей. У 2018 р. аналогічно експортній діяльності кількість областей, куди здійснювався імпорт послуг зі страхування, різко скоротилася: активними в операціях імпорту страхових послуг залишилися лише Дніпропетровська, Запорізька, Луганська, Полтавська, Хмельницька області та м. Київ. Беззаперечним лідером за обсягами імпорту страхових послуг (як і експорту) є м. Київ. Останні наукові дослідження підтверджують, що за показниками імпорту чи експорту страхових послуг національний ринок виявляє закритість і автономність, страхові послуги здебільшого імпортуються в Україну, що призводить до відпливу коштів за межі країни [3, с.86].

Незначні обсяги експортної діяльності у порівнянні із імпортом страхових послуг пов'язані насамперед із низькою капіталізацією вітчизняних страховиків, що ускладнює прийняття на

страхування об'єктів із високою ризиковістю, а відтак – високою вартістю. Так, зокрема, капіталізація страхового ринку України в посткризовий період не перевищувала 4,5%, тоді як капіталізація страхових ринків таких європейських країн, як Великобританія, Франція та Німеччина, знаходиться на рівні 96,5%, 63% і 45,3% [1, с.150]. Водночас страховий ринок України є привабливим для іноземного капіталу. Засновники великої частки впливових страховиків із іноземним капіталом на страховому ринку України мають європейське походження, серед яких ключові – з Австрії, Великої Британії, Нідерландів, але більшість страховиків мають іноземний капітал з Кіпру, а власниками істотної участі та контролерами таких страхових компаній переважно є громадяни України, відомі публічні особи. Однак ці страхові компанії не монополізують ринок і їх вплив на формування ВВП України є досить незначним – на рівні 0,56% [3, с.80-81].

Зазначимо, що частка послуг страхування та недержавного пенсійного забезпечення у ВВП України щорічно зменшується протягом 2013-2017 рр. (рис. 5).

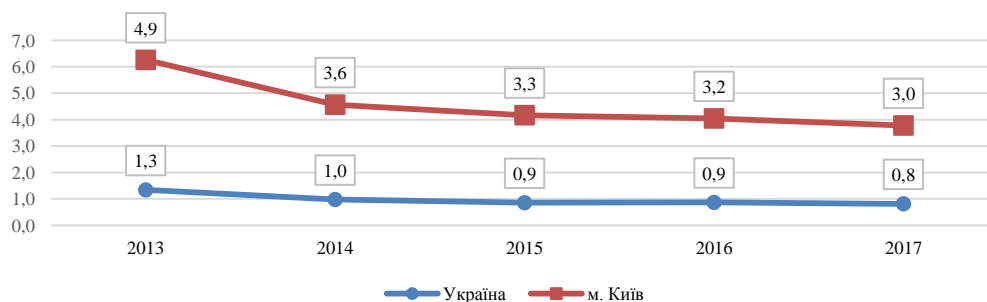

Рисунок 5. Динаміка частки послуг страхування та недержавного пенсійного забезпечення у ВВП України та у ВВП м. Києва, %
Джерело: складено автором за матеріалами [4]

На рис. 5 подано динаміку частки послуг страхування та НПЗ у ВВП України та у ВРП лише м. Києва, бо в інших аналізованих регіонах України ця частка є мізерною і коливається в середньому в межах від 0,1% до 0,6%.

Висновки

Проведене наукове дослідження тенденцій розвитку сектору страхових послуг в Україні та її регіонах в сучасних економічних умовах дозволяє зробити наступні висновки:

- частка послуг зі страхування та НПЗ складає приблизно третину в загальній величині наданих фінансових послуг в Україні із незначним зростанням протягом 2013-2018 рр. В розрізі аналізованих регіонів України найбільшою є частка послуг зі страхування в Полтавській, Донецькій областях та м. Києві;
- за обсягами страхових послуг на 1 особу беззаперечним лідером є м. Київ із середнім показником 6 118 грн. на одну особу, що більш ніж в 12 разів перевищує середньо українське значення, а серед регіонів України – Дніпропетровська область. Аутсайдером за даним показником є Львівська обл. із

показником 21 грн., що майже в 25 разів менше, ніж середнє значення по Україні в цілому;

- починаючи із 2015 року в Україні спостерігаємо поступове, але стабільне зростання обсягів надання послуг зі страхування та НПЗ. Водночас частка страхових послуг у ВВП щорічно знижується. За інтенсивністю змін та суттєвим нарощенням надання послуг зі страхування та НПЗ абсолютним лідером є Запорізька обл. із приростом майже 700% за 5 років;
- зовнішня торгівля страховими послугами в Україні характеризується від'ємним сальдо зовнішньоторговельного балансу та незначною часткою обсягів експортно-імпоротної діяльності у ВВП. При порівнянні обсягів зовнішньої торгівлі у 2018 р. із 2013 р. маємо суттєвий спад як в експорті страхових послуг, так і в імпорті послуг зі страхування, причому залучення регіонів до міжнародної торгівлі страховими послугами практично не відбувається і всі зовнішньоекономічні операції здійснюються, як правило, в м. Києві.

Abstract

Entry. Insurance services occupy an important place among the variety of commercial services that are actively developing in Ukraine today. However, the potential of insurance services is not fully exploited. This problem is particularly acute today in the context of socio-economic instability and growing risks of functioning of the national economy and the economy of some regions of Ukraine.

The purpose of the article is a study of the regional tendencies of the insurance services sector development in the current conditions of development of the national economy.

The article examines the regional tendencies of development of the insurance services sector in the current conditions of development of the national economy. It was analyzed the share of insurance and non-state pension provision in the total volume of financial services provided by regions of Ukraine during 2013-2018. The average share of these services and their average volume per capita per regions of Ukraine was compared. As a result, leaders and outsiders were identified among the regions by these indicators. There were analyzed trends in insurance and non-state pension provision, their share in the GDP of Ukraine and the GRP of the regions, as well as the main indicators of foreign trade in insurance services. It is found that the share of the insurance services sector is approximately one third of the total amount of financial services provided in Ukraine, and the share of these services in GDP is insignificant and decreases annually. Reductions in the volume of international trade in insurance services and weak involvement of regions in export-import activities in the insurance sector were also revealed.

Conclusions. The conducted scientific research of tendencies of development of the insurance services sector in Ukraine and its regions in the current economic conditions allows us to draw the following conclusions: 1) the share of insurance and non-government pension services is approximately one third of the total financial services provided in Ukraine with a slight increase during 2013-2018. Among the analyzed regions of Ukraine, the largest share of insurance services is in Poltava, Donetsk regions and Kyiv; 2) Kiev is the undisputed leader in terms of insurance services per capita. The average figure is 6 118 UAH per capita, which is more than 12 times higher than the average Ukrainian value. Dnipropetrovsk region is the leader among the regions of Ukraine. The outsider for this indicator is the Lviv region with the indicator of UAH 21, which is almost 25 times less than the average value in Ukraine; 3) since 2015, we have seen a gradual but steady increase in the volume of insurance and non-state pension provision in Ukraine. At the same time, the share of insurance services in GDP decreases annually; 4) foreign trade in insurance services in Ukraine is characterized by a negative balance of foreign trade balance, a small share of export-import activity in GDP. Also, the volume of international trade in insurance services is decreasing, there is a low level of involvement of regions in export-import activities in the insurance sector.

Список літератури:

1. Бунін С.В. Розвиток світового ринку страхових послуг в умовах глобальної конкуренції: дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.02 – Світове господарство і міжнародні економічні відносини (Економічні науки) / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2019. 218 с.
2. Войнова Є.І. Світовий ринок страхових послуг. Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту. 2016. Вип.14. С. 20-28.
3. Шірінян Л.В., Шірінян А.С. Проникнення страховиків з іноземним капіталом на страховий ринок України. Економіка і прогнозування. 2018. №2. С.76-90.
4. Державна служба статистики України: веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

References:

1. Bunin, S.V. (2019). Development of the world market of insurance services in the conditions of global competition. Candidate's thesis. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Ukrainian].
2. Voinova, E.I. (2016). The world market of insurance services. Visnyk Volyns'koho instytutu ekonomiky ta menezhmentu [Bulletin of the Volyn Institute of Economics and Management], 14, 20-28 [in Ukrainian].
3. Shirinyan, L., Shirinyan, A. (2018). Penetration of insurers with foreign capital in the insurance market of Ukraine. Economy and forecasting, 2, 76-90. DOI: <https://doi.org/10.15407/eip2018.02.076> [in Ukrainian].
4. State Statistics Service of Ukraine: website. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

Посилання на статтю:

Жабинець О.Й. Регіональні тенденції розвитку сектору страхових послуг / О. Й. Жабинець // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2020. – № 2 (48). – С. 30-36. – Режим доступу до журн.: <https://economics.opu.ua/files/archive/2020/No2/30.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.02.2020.4. DOI: 10.5281/zenodo.3976856.

Reference a Journal Article:

Zhabynets O.Y. Regional trends of development of insurance services sector / O. Y. Zhabynets // Economics: time realities. Scientific journal. – 2020. – № 2 (48). – P. 30-36. – Retrieved from <https://economics.opu.ua/files/archive/2020/No2/30.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.02.2020.4. DOI: 10.5281/zenodo.3976856.

